

Udmøntning af Kirkeistandsættelsespuljen 2021

Kirke	Tilskudsbeløb
Christians Kirke	4.000.000 kr.
Guldager Kirke	371.250 kr.
Haderslev Domkirke	125.631 kr.
Kippinge Kirke	479.934 kr.
Odden Kirke	1.350.000 kr.
Radsted Kirke	994.743 kr.
Randers Klosterkirke	1.743.750 kr.
Tune Kirke	2.324.250 kr.
I alt	11.389.559 kr.

Nationalmuseets vurdering af projekter støttet af kirkeistandsættelsespuljen 2021 i vilkårlig rækkefølge følger nedenfor.

Christians Kirke

Christians kirke er opført i 1755-59 med henblik på den tysktalende menighed på Christianshavn og efter et projekt udarbejdet af den 1754 afdøde hofbygmester Nicolai Eigtved. På dette tidspunkt blev kunst og kultur betragtet som samfundets udstillingsvindue. Kunst og kultur af høj kvalitet borgede for, at alt andet også var i orden. Derfor skulle den nye kirke bygges, så der var grund til at være stolt af dens udtryk. Den blev efter tysk forbillede indrettet som en typisk protestantisk prædikenkirke med alter, prædikestol og orgel placeret over hinanden midt på den ene langvæg, en kongeloge over indgangsdøren midt på den modsatte langvæg og resten af vægfladerne dækket med private loger i flere etager, alle med skodder som i et teater. For at gøre kirken til et resultat af kongens, Frederik V's personlige ønske, fik den navnet Frederiks Tyske Kirke. Det nuværende navn, Christians kirke, stammer fra 1901, da den blev dansk sognekirke. Typisk for kirkens opførelsestid er den bygget af teglsten beklædt med sandsten fra forskellige brud. Sandstensmaterialet er også brugt til kirkens diskrete, men karakteristiske udsmykning. Det har flere gange været sat i stand, men er under fortsat nedbrydning som følge af omgivelsernes påvirkninger og en korrosion af de jernankre og -klammer, der fastholder og forbinder blokkene, og er nu så forvitret, at der jævnligt falder stykker ned. Efter en øjeblikkelig sikring af de facadedele, der står i akut fare for at falde ned af sig selv, forestår en kompliceret arbejdsgang med en løbende vurdering af, hvorvidt hver enkelt del skal konserveres eller skiftes ud og i så fald, hvordan den så skal udformes.

Christians kirke har en ubestridt enestående national værdi. Dens type er enestående i Danmark og sjælden i udlandet. Dertil kommer dens historiske betydning og status som et markant indslag i det lokale bybillede.

Eftersom den ønskede istandsættelse også er ubetinget nødvendig, er der således ingen tvivl om, at ansøgningen fra Christians Sogns menighedsråd må betragtes som absolut støtteværdig.

Guldager Kirke

Guldager kirke er en anselig bygning, der til forskel fra egnens øvrige kirker hovedsageligt er opført af små ukløvede marksten. Dens indre er yderst righoldigt og omfatter blandt andet to inventarstykker fra 1600-tallets første halvdel, en altertavle og en prædikestol, der begge adskiller sig fra de fleste andre samtidige stykker ved at være udført af navngivne kunstnere; altertavlen af Jens Olufsen fra Varde og prædikestolen af Jens Mortensen fra Kolding. Det er fornemme værker med fine og sjældne billedskårne detaljer såsom eksempelvis på altertavlens storvinger en sæbebobleblæsende putto på et kranium modstillet den opstandne Kristus på en slange som symboler på den jordiske forgængelighed og Kristus, der træder det onde under fode. Altertavlen og prædikestolen blev ligesom et krucifiks fra o. 1725 og et epitafium fra o. 1772 midlertidigt sikret i forbindelse med en istandsættelse af kirkens unggotiske korbuekrucifiksgruppe og dens tre kirkeskibe, foretaget af Konserveringscenter Vejle i 2018-19, men de har fortsat et stort behov for at blive rensat for blandt andet skimmel samt for at blive retoucheret. Det er glædeligt, at menighedsrådet er opmærksomt på dette forhold.

Det ønskede arbejde må således anses for tiltrængt, og da Guldager kirke har en betydelig regional værdi og dens inventar har en særlig status blandt det danske kirkeinventar fra renæssancen og den tidlige barok, må Guldager menighedsråds ansøgning betragtes som absolut støtteværdig.

Haderslev Domkirke

Haderslev Domkirke er en imponerende bygning, der selv om den ikke har noget tårn er synlig langvejsfra, som den skyder sig op over de omgivende huse midt i byen. Kirken blev først domkirke efter Genforeningen, og dens nuværende indretning er også sammensat i denne anledning. Den har i seneste år gennemgået en hovedistandsættelse under ledelse af det lokale arkitektfirma, Tegnestuen Mejeriet A/S, men de tre malerier i nordkapellet og krucifikset i sydkapellet er ikke kommet med. De to af de tre malerier er ligesom krucifikset fra 1800-tallet omtalt i værket "Danmarks Kirker" fra 1954. Det sidste maleri, en skildring af Kongernes Tilbedelse, der sandsynligvis også stammer fra 1600-tallet, er ikke nævnt, og det er således uklart, hvorfra det stammer. Der kan ikke være tale om et af de to bibelbilleder, som nævnes overført fra domkirken til Taps kirke, idet disse var malet på træ, og billedet af Kongernes Tilbedelse er et lærredsmaleri. Af de to malerier, der er nævnt i "Danmarks Kirker", er det ene, fra 1662, en unavngiven kopi af Rembrandts "Ecce Homo" (et motiv navngivet efter de ord, hvormed Pontius Pilatus præsenterede den piskede Jesus; "Se dette menneske"). Det andet maleri, der blev skænket til kirken i 1951, er udført af kunstmaler Ole Kruse, der blev født i Haderslev i 1868, men som forlod sin hjemby 19 år gammel for kun at vende tilbage én gang, til afstemningen i 1920. Ellers boede han det meste af sit liv i Sverige, hvor han kort før sin død i 1948 malede syv store bibelske billeder, heriblandt den fremstilling af Kristi Forklaring/Kristi Himmelfart, som blev skænket til domkirken. Krucifikset, der er udført af forgyldt zink, tjente som alterprydelse fra 1845 til det i 1922 blev erstattet af det nuværende alterkors.

Haderslev domkirke har national værdi, og de tre malerier er et spændende vidnesbyrd om ellers ret upåagtede hændelser i kirkens historie: malerier skænkes til kirken, nogle skænkes videre, alterkunst skiftes ud osv. Ansøgningen fra Haderslev domsogns menighedsråd betragtes som absolut støtteværdig.

Kippinge Kirke

Kippinge kirke er en statelig bygning bestående af kor og skib fra 1200-årenes sidste halvdel, våbenhus og vestårn fra 1300-tallet og kapel fra o. 1500. Dens størrelse, det imponerende spir og det usædvanligt rigt udstyrede indre skyldes, at kirken fra middelalderen og indtil 1800-tallets begyndelse tiltrak sig talrige udensogns rejsende, i den katolske tid i form af valfartende til dens sjældne relikvie: et par dråber af Kristi blod, og efter reformationen i form af folk, der søgte den hellige kilde umiddelbart øst for kirken, Sankt Søren. Kippinge kirke må således regnes blandt Danmarks bedst kendte valfartskirker. Dens relativt lille kirkegård har ikke været udvidet siden middelalderen, og kirkegårdsmuren, som endog har fungeret som kaj, idet det indtil o. 1850 var muligt at sejle til kirken, står fortsat med tydelige spor af en lang række byggefaser: forskellige murstenstyper, forskellige overfladebehandlinger, byggeskel, nicher og masser af graffiti og indridninger som vidnesbyrd om blandt andet de mange pilgrimme, der i tidens løb har søgt kirken. Muren er medtaget og trænger til at blive sat i stand, og det foreliggende projekt tilstræber en bevaring af dens særpræg.

Kippinge kirke har med sin berømmede fortid som valfartssted en indlysende regional, grænsende til national værdi, og muren omkring dens kirkegård supplerer dens status, samtidig med, at muren i sig selv står som et sjældent eksempel på en middelalderlig kirkegårdsmur bevaret i sin fulde udstrækning. Ansøgningen fra Nordvestfalsters menighedsråd må følgelig betragtes som støtteværdig.

Odden Kirke

Odden kirke udmærker sig ved ikke at have en romansk kerne, men ved først at være opført fra omkring 1300. Koret, som stort set blev nybygget i 1834, blev opført før det nuværende skib og har måske fungeret sammen med en forgænger hertil, muligvis en træbygning. Kirken ligger lige ud til landevejen og er kendt af enhver rejsende på Odden færgehavn. Hertil kommer, at den har en central rolle i den danske søfartshistorie, idet Odden kirkegård blev gravplads for de søfolk, der i marts 1808 faldt ud for Odden kyst i en ulige kamp mellem et enkelt dansk lineskib og to engelske lineskibe suppleret med tre engelske fregatter. Kirkens kalkmalerier er usædvanlige både ved at være udført i eftermiddelalderlig tid og ved deres motiver: store kolbeblomster med symbolske dyr, en papegøje og en ugle, og ikke mindst med et eksempel på det ellers typisk middelalderlige motiv "Memento Mori": Husk på døden! Dette motivs knokkelmand og dets indskrift er enestående i det danske materiale. Der er desuden et bomærke for den murmester, der i 1400-tallets første halvdel stod for hvælvindslagningen i kirken. Men klimatiske forhold har sammen med en høj koncentration af salte i puds- og kalklag medført så store skader på kalkmalerierne, at de i dag står med et stort og akut behov for at blive sat i stand. Store dele af både kalkbunden og malelaget står så skrøbeligt, at den ønskede restaurering må udføres med nye metoder og under videnskabelig overvågning.

Der er ingen tvivl om, at Odden kirke har en betydelig både regional og national værdi, og at det samme gælder dens kalkmalerier. Der er heller ingen tvivl om, at den ønskede restaurering er yderst nødvendig. Ansøgningen fra Odden menighedsråd må således betragtes som absolut støtteværdig.

Radsted Kirke

Radsted kirke er en imponerende kirkebygning med et romansk skib tilføjet et gotisk langhus-kor og et næsten lige så bredt tårn, foruden flere tilbygninger tilføjet efter at Frederik I i 1529 overdrog patronatsretten til kirken til rigshofmester Mogens Gøye til Krenkerup: et gravkapel fra 1616 og et våbenhus fra 1621. I 1621 blev det kraftige tårn også forsynet med et højt, slankt spir af samme type som dem, der sidenhen blev bygget på henholdsvis Nysted og Kippinge kirker. Spiret blev flere gange sat i stand, men i 1898 blev det helt ødelagt af et lynnedslag og blev genopført som en nøje kopi af det afbrændte under ledelse af arkitekt Henrik Christopher Glahn. Det rekonstruerede spir var fra første færd tækket med spån, men blev i 1936 i stedet beklædt med kobber. Et stykke af dette kobber blæste ned i februar 2020, og det resterende har sidenhen stået midlertidigt sikret. Det ligger i restaureringsforslaget, at der forud for den nødvendige nytækning foretages en udskiftning af den underliggende bræddebeklædning, som fortsat er den, der blev lagt til brug for spåntækningen.

Radsted kirke har en stor regional, grænsende til national værdi som en kirke, der meget tidligt er lagt ind under en herregård, og som helt igennem er præget af dette tilhørsforhold i sin bygning, sit inventar og sine gravminder. Tårnet med det høje spir gør den synlig langvejs fra, og da spirets istandsættelse er stærkt tiltrængt, må det konkluderes, at ansøgningen fra Radsted-Tårs menighedsråd omhandler et arbejde, som er udsprunget af et stort behov og som gælder en genstand af stor betydning. Den må derfor betragtes som absolut støtteværdig.

Randers Klosterkirke

Randers Kloster eller oprindelig Randers Hospital blev oprettet af Christian III i 1558 for at sikre, at der efter de middelalderlige klostres nedlæggelse fortsat var et sted, hvor mennesker, der af forskellige grunde ikke kunne klare sig selv, kunne få tag over hovedet og mad. Klosteret er i dag en selvejende institution med det formål at tilbyde gode og trygge boliger til ældre. Dets kirke ejes af klosteret, men er annekskirke til Randers Sankt Mortens kirke. Den nuværende Randers Klosterkirke er opført af arkitekt og kongelig bygningsinspektør Vilhelm Theodor Walther og indviet i 1869. Fra denne tid stammer også det meste af inventaret. De ønskede istandsættelsesarbejder er blevet aktualiseret af, at der i flere år har været konstateret revnedannelser i kirkens murværk, ligesom inventaret har forekommet slidt, og det omfatter grundlæggende oplægning af et nyt skifertag med genbrug af det eksisterende tagværk, retablering af det oprindelige ovenlys, reparation og sikring af det udvendige murværk, nymaling af vinduerne, reparation og nymaling af de indvendige vægge og istandsættelse af det historiske inventar. Hertil kommer enkelte nye tiltag med en opførelse af en klokkestabel som det mest markante.

Der er tale om et både tiltrængt og nænsomt planlagt arbejde, og for dets betydning gælder, at Randers Klosterkirke både har en stor lokal værdi og en væsentlig national betydning som protestantisk kloster. Ansøgningen fra Randers Sankt Mortens Sogns menighedsråd må dermed betragtes som absolut støtteværdig.

Tune Kirke

Tune kirke består af et velbevaret kor og skib, opført af kridtkvadre, et våbenhus, en vestforlængelse og et tårn. Tagværkerne over kor og skib er middelalderlige, mens tagværkerne over de øvrige dele er af nyere dato. Det indre står med blandt andet flere fornemme renæssancestykker. Menighedsrådet oplyser, at kirken har et påtrængende behov for en gennemgribende reovering. Tag og murværk står med løse sten

og manglende understrygning, rådskadede spær, stedvise borebilleangreb, rustne murankre, sætningsrevner etc. Taget tænkes udskiftet, idet det overalt forsynes med fast undertag. Der etableres endvidere tagrender på tårnet.

Tune kirke har en meget stor lokal værdi, og det er oplagt, at der skal foretages en række istandsættelsesarbejder.